

REFLEXIONS AL VOLTANT DELS TERMES LLENGUA VEHICULAR I LLENGUA CURRICULAR

Pere Mayans Balcells

Professor d'Història de la Llengua, de Multilingüisme i Educació, i del màster de formació de professorat de llengua catalana de la Universitat Oberta de Catalunya

Cap del Servei de Suport i Recursos Lingüístics

Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya

Des dels anys 80 del segle passat els dos termes que ens ocupen estan clarament definits. D'una banda, s'entén per llengua curricular aquella llengua que s'ensenya en un assignatura o matèria, mentre que, per llengua vehicular, s'entén aquella llengua en què s'imparteixen continguts. Per exemple, quan un centre decideix implantar metodologies AICLE, és a dir, fer un Aprenentatge integrat de Continguts i Llengües Estrangeres, CLIL en anglès (Content and Language Integrated Learning), està utilitzant l'anglès com a llengua vehicular de continguts curriculars.

“D'una banda, s'entén per llengua curricular aquella llengua que s'ensenya en un assignatura o matèria, mentre que, per llengua vehicular, s'entén aquella llengua en què s'imparteixen continguts.”

Per què, però, el sistema educatiu a Catalunya va optar per fer, democràticament, del català la llengua vehicular principal?

L'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979 va establir l'oficialitat del català, que s'afegia a la del castellà. En concret, a l'article 3 de l'Estatut de 1979 hi havia dos punts que després han esdevingut fonamentals en la política lingüística de la Generalitat de Catalunya: el reconeixement del català com a llengua pròpia i el compromís de garantir l'ús normal i oficial de les dues llengües oficials, per tal d'aconseguir una plena igualtat d'ambdues pel que fa als drets dels ciutadans.

La Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya, segons s'establia a l'article 1.1, tenia per objecte el desenvolupament de l'article 3 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya per tal de dur a terme la normalització de l'ús de la llengua catalana en tots els àmbits i de garantir l'ús normal i oficial del català i del castellà. Així mateix, a l'article 1.2 es precisen alguns dels objectius de la Llei: emparar i fomentar l'ús del català per tots els ciutadans; donar efectivitat a l'ús oficial del català; normalitzar l'ús del català en tots els mitjans de comunicació social, i assegurar l'extensió del coneixement del català.

Per fer-ho possible, i a partir del fet que el català era la llengua pròpia de Catalunya, es va determinar que també havia de ser llengua pròpia de quatre àmbits, que havien d'esdevenir els quatre eixos principals de tota la política lingüística de la Generalitat de Catalunya: Administració, toponímia i retolació, mitjans de comunicació propis de la Generalitat i ensenyament (no universitari).

“...el català es fa llengua pròpia [...] d'alguns àmbits públics per aconseguir anivellar la situació de les dues llengües oficials,..”

Per tant, el català es fa llengua pròpia, primera podríem dir-ne, d'alguns àmbits públics per aconseguir anivellar la situació de les dues llengües oficials, tenint present que la situació de la llengua catalana, en tots els àmbits, era i és clarament i indiscutible inferior, precària fent servir el terme que apareix al preàmbul de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística a Catalunya. En aquest punt, cal recordar que la Llei va ser aprovada per 133 vots a favor (de 135 diputats). És a dir, es tractava d'una llei aprovada per tots els partits amb representació parlamentària (CiU, PSC, PSUC i UCD), tret del Partido Socialista de Andalucía, que després desapareixeria del panorama polític català.

Un qüestionament perpetu

El desembre la Generalitat de Catalunya modifica, a requeriment del Govern espanyol, el Decret 362/1983, de 30 d'agost, sobre l'aplicació de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de Normalització Lingüística a Catalunya, a l'àmbit de l'ensenyament no universitari, segons el qual "el català, com a llengua pròpia de Catalunya, ho és també de l'ensenyament". Aquestes modificacions garanteixen que, "a més de la llengua castellana, s'haurà de professar, almenys, una altra assignatura o àrea en aquest idioma".

Com veurem, els límits del paper de la llengua catalana com a llengua vehicular de l'ensenyament serà un dels temes obsessius del poder judicial espanyol i d'alguns partits polítics.

Arran d'un procés que havia començat el 1983, el 1994 el Tribunal Constitucional espanyol dicta una sentència en què considera constitucionals quatre articles de la Llei 7/1983, de 18 d'abril, de normalització lingüística, pels quals es regula el règim lingüístic de l'ensenyament a Catalunya. Bo i que la sentència, per tant, implica considerar constitucional fer la llengua catalana vehicle d'expressió normal, tant en les activitats internes, incloent-hi les de caràcter administratiu, com en les de projecció externes dels centres educatius, se'ns recorda, a la part dels fonaments jurídics de la sentència, que "el precepto autonómico cuestionado de ningún modo entraña la exclusión de una de las dos lenguas cooficiales en los niveles posteriores a la «primera enseñanza» como llengua docente". Recordem que, segons la Llei 7/1983, "els infants tenen dret a rebre el primer ensenyament en llur llengua habitual, ja sigui aquesta el català o el castellà" — i "ninguna disposició de dicha Ley —la Llei 7/1983— excluye el empleo del castellano como llengua docente".

Tot i «salvar» el model de conjunció lingüística, que fa del català el centre de gravetat del model, el 1994 ens tornaven a recordar el que trenta anys després ha tornat a ser la batalla jurídica més important del règim lingüístic del sistema educatiu al Principat de Catalunya: l'ús del castellà com a llengua vehicular.

De ben segur que, sense aquesta sentència, no es poden entendre les diverses interpretacions que els jutjats han fet de la vehicularitat del castellà fins arribar al famós 25% de matèries (“importants”) en aquesta llengua.

L'important, però, és que fem ara i davant d'aquesta realitat complexa i qüestionada constantment

En el cas que s'hagués d'impartir universalment aquest 25% (que, a la pràctica, seria molt més), només es pot reaccionar per mitjà d'un ensenyament en català de qualitat, que implica, entre d'altres qüestions:

- Una correcta i adequada aplicació del programa d'immersió lingüística en aquells contextos sociolingüístics en què sigui necessari.
- Fer una bona acollida (lingüística, emocional i social) a l'alumnat que s'incorpora tardanament al sistema educatiu, per tal de garantir l'aprenentatge de la llengua i per tal de garantir-li que la podrà usar.
- Fer un tractament integrat de llengües, entenent que el que s'aprèn en una reverteix en les altres.
- Garantir coherència i continuïtat en l'entorn educatiu dels usos lingüístics favorables al català que es fan a l'escola.
- Potenciar la llengua oral com a base de la interacció entre els alumnes i com a base, també, de les altres habilitats lingüístiques.
- Entendre que el professorat és, a voltes l'únic, model de llengua i model d'ús de la llengua per a molts dels nostres estudiants.